

Інформаційний бюлетень

Квартальний моніторинг перешкод у розвитку МСП

Випуск №6

31 липня 2017 року

Основні тенденції

- Головна тема: Податок на виведений капітал**
 Бізнес часто називає податок на прибуток підприємств (ППП) найбільш корупційним податком. Водночас, цей податок не є ефективним із фіскальної точки зору. На сьогодні розглядають два варіанти реформування ППП: зміна його адміністрування або його заміна податком на виведений капітал.
- Протягом першого кварталу 2017 року економічні перешкоди в середньому знизилися. Споживання зросло внаслідок збільшення купівельної спроможності населення та поліпшення споживчих настроїв. Це стимулювало розвиток торгівлі, а також харчової промисловості. Машинобудування також зросло. Однак через заборону торгівлі з неконтрольованими урядом територіями на Донбасі знизилася виробництво в металургії та хімічній промисловості.
- Фінансові перешкоди залишилися суттєвими через високі відсоткові ставки, хоча банки поступово їх знижували.
- Протягом другого кварталу точилися гарячі дискусії щодо реформи митниці, пенсійної та медичної реформ, створення Фінансової служби розслідувань та інших питань. Фінальні рішення з цих питань, як очікують, будуть ухвалені восени.

Зміст

Головна тема:

Податок на виведений капітал	2
Економічні перешкоди	3
Фінансові перешкоди	4
Регуляторні перешкоди	5
Податкові перешкоди	7
Політичні перешкоди	8
Опитування учасників заходів ..	9

Перешкоди в розвитку промислових МСП

Перешкоди	Малі підприємства		Середні підприємства			
	I кв. 2017	II кв. 2017	I кв. 2017	II кв. 2017		
Недостатньо замовлень/ низький попит на продукцію	73.9	70.5	↓	59.2	59.6	●
Проблема ліквідності / брак обігових коштів	36.0	37.3	↑	42.9	51.1	↑
Високий рівень конкуренції	36.0	38.4	↑	26.5	29.5	↑
Високе податкове навантаження (ставки податків та адміністрування)	35.1	40.0	↑	39.8	36.2	↓
Несприятлива політична ситуація	26.1	29.5	↑	24.5	25.5	↑
Високий регуляторний тиск (нечітке закон-во, перевірки, бюрократія)	24.3	23.6	●	32.7	22.1	↓
Висока ставка кредитів	23.4	15.2	↓	28.6	26.6	↓
Недостатньо сировини / матеріалів	19.8	17	↓	29.6	29.8	●
Часті зміни економічного законодавства	17.1	11.6	↓	23.5	21.1	↓
Застарілі технології	12.6	12.7	●	13.3	11.7	↓
Проблеми з енергопостачанням	8.1	6.4	↓	6.1	11.6	↑
Недостатньо виробничих потужностей	5.4	6.3	●	5.1	10.6	↑

Примітка: множинний вибір

Джерело: Квартальне опитування підприємств, ІЕД

Головна тема: Податок на виведений капітал

У червні Міністерство фінансів оголосило про завершення роботи робочої групи над законопроектом про запровадження податку на виведений капітал (ПВК). Цей податок повинен замінити сьгоднішній податок на прибуток підприємств (ППП), який не є фіскально успішним порівняно з такими податками в інших країнах. Надходження від ППП становили лише 2,5% ВВП у 2016 році, що нижче ніж у більшості інших країн, де ставки ППП є подібними.

Бізнес часто називає ППП найбільш корупційним податком. Водночас за рахунок оптимізаційних схем із мінімізації оподаткування велика частка компаній не сплачує цей податок. Складність формування повноцінної фінансової звітності та проблеми у спілкуванні з податковою також підштовхують малі та середні підприємства дедалі більше працювати на спрощеній системі оподаткування.

Разом із тим, аналітичне дослідження експертів Німецької консультативної групи та Інституту економічних та політичних консультацій свідчить, що основні проблеми з ППП спричинено не природою самої податкової системи, а радше специфічними причинами, особливо недостатньою інституційною спроможністю.¹ Тому реформування ППП є на часі. На сьогодні існує дві основні точки зору щодо реформи:

1. Зміна адміністрування ППП,
2. Запровадження ПВК замість ППП.

Результати дослідження свідчать, що сьогодні ППП суттєво не перешкоджає інвестиціям. Ставки податку є порівнюваними з іншими країнами. Однак він призводить до збільшення податкового тягаря, який бізнес називає однією з найбільших перешкод у своєму розвитку. При цьому, часто проблемою є недостатня цілісність та низька спроможність Державної фіскальної служби (ДФС). Тому нагально важливою є реформа ДФС. Також потрібні заходи уряду в напрямку забезпечення більшої макроекономічної та політичної стабільності. Зокрема, найбільш важливими перепонами в розвитку бізнесу є ті, які не стосуються ПП, - нестача попиту та замовлень і брак ліквідності (доступу до кредитів).

Разом із тим, дедалі більшої підтримки набуває ідея щодо доцільності замінити податок на прибуток підприємств податком на виведений капітал. ПВК – це інший підхід оподаткування прибутку підприємств, за

яким оподаткуванню підлягає не фінансовий результат компанії, а лише прибутки, розподілені підприємством. Податкова база змінюється з бухгалтерського розрахунку на основі складних оцінок вартості активів та сум амортизації на фактичні, вимірювані потоки грошей. Оподаткуванню підлягають сплачені дивіденди, відсотки за позиками, фінансова допомога, роялті, інші подібні платежі. Надалі залишається чинним регулювання щодо трансфертного ціноутворення. Такий податок на сьогодні існує в Естонії (з 2000 року) та в Грузії (з 2017 року). Був іще ряд країн, які експериментували із запровадженням ПВК, але відмовились від нього.

Відповідно до представленого на громадське обговорення законопроекту про ПВК² до об'єкту оподаткування ПВК належить також «виплата, що здійснюється в грошовій формі та/або відмінній від грошової форми у зв'язку з придбанням товарів, робіт, послуг у неплатника податку – пов'язаної особи, що перебуває на спрощеній системі оподаткування». Такий крок покликаний знизити можливу мінімізацію оподаткування через підприємців на спрощеній системі, а також стимулювати підприємців переходити на загальну систему оподаткування.

Основними причинами запровадження ПВК прихильники цього податку називають зменшення адміністративного тягаря та збільшення інвестицій. Разом із тим, дослідження показує, що в довгостроковому періоді ПВК виглядає як доцільна система. Однак не варто очікувати «великого вибуху», тобто суттєвого припливу інвестицій і поштовху економічного зростання лише за рахунок цього заходу. Позитивні наслідки ПВК залежатимуть від функціонування ДФС: реформа ДФС є надзвичайно важливою для ефективності всієї податкової системи.

Водночас, якщо буде ухвалено рішення про запровадження ПВК, нагально важливо забезпечити повну компенсацію бюджетних втрат у короткостроковому періоді. Зокрема, це підтверджено наявним міжнародним досвідом із впровадження ПВК.³ Також нагальною стає реформа ДФС.

¹ Дослідження доступне за посиланням <https://goo.gl/RhQijj>

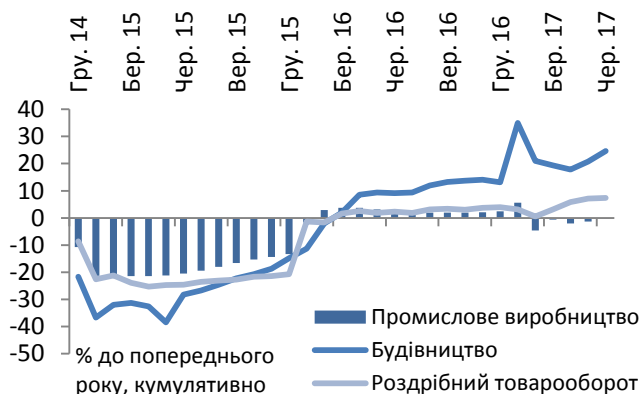
² Законопроект: <https://goo.gl/rtd3Ba>

³ Дослідження доступне за посиланням <https://goo.gl/9YdUYU>

Економічні перешкоди

За оцінкою, реальний ВВП зріс на 2,5% дпр у першій половині 2017 року завдяки зростанню інвестиційного та споживчого попиту. Показники промисловості почали поліпшуватись у травні та червні. Збільшення купівельної спроможності населення стимулювало розвиток торгівлі.

Тенденції реального сектору

Джерело: Держстат

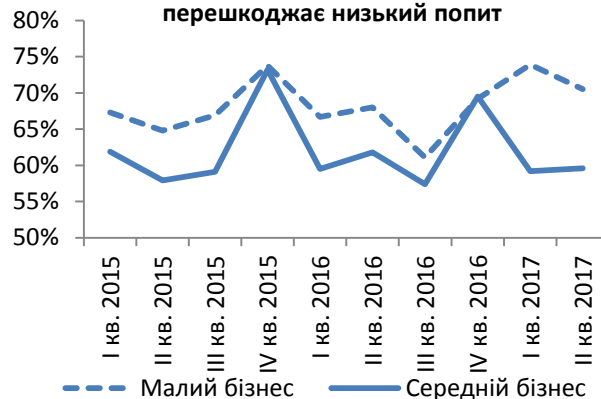
Згідно з даними Квартального опитування підприємств ІЕД низький попит на продукцію залишився основною перешкодою для малих та середніх підприємств.

Макроекономічна ситуація. Реальний ВВП у першому кварталі 2017 року зріс на 2,5% дпр, але сезонно скоригований показник приросту реального ВВП був на 0,3% нижчим, ніж у попередньому кварталі. Падіння стосовно попереднього кварталу передусім відображає припинення впливу на зростання хорошого та пізнього врожаю, що було рушійною силою зростання в останньому кварталі 2017 року. Зростання інвестицій було одним із факторів продовження економічного зростання. Збільшення наявного доходу домогосподарств (на 2,4% дпр у реальному виразі) та поліпшення споживчих настроїв сприяли збільшенню реального приватного кінцевого споживання. Водночас внесок реального чистого експорту до економічного зростання залишився від'ємним. З боку виробництва зростання було підтримано зростанням випуску і, відповідно, доданої вартості в будівництві, торгівлі, переробній промисловості та транспорті.

За оцінками Міністерства економічного розвитку та торгівлі, реальний ВВП зріс на 2,5% дпр у першому півріччі. Приріст інвестицій та відновлення споживчого попиту, імовірно, залишилися факторами зростання.

Попит. У другому кварталі 2017 року купівельна спроможність населення продовжила зростати. Так, у перші п'ять місяців 2017 року середня заробітна плата зросла на 36,8% дпр передусім унаслідок подвоєння розміру мінімальної заробітної плати з січня 2017 року до 3200 грн. Водночас, помірні темпи зростання споживання та роздрібних продажів можуть свідчити про певну детінізацію виплати заробітної плати, за якої роботодавці збільшили насамперед частину заробітної плати, яку сплачують офіційно, і в меншій мірі сукупну виплату. Це було однією з основних цілей уряду при підвищенні мінімальної заробітної плати. Заробітні плати найбільше зросли в секторах із традиційно

Частка підприємств, зростанню яких перешкоджає низький попит

Джерело: Квартальне опитування підприємств ІЕД

низьким рівнем заробітної плати: сільське господарство, освіта та охорона здоров'я.

Протягом першого півріччя попит також зростав унаслідок поліпшення споживчих настроїв. За даними GfK Ukraine, індекс споживчих настроїв у червні 2017 року становив 59,4 порівняно із 55,5 у березні 2017 року та 52,7 роком раніше. Поліпшення відображало як покращення оцінки поточного стану домогосподарств, так і більш оптимістичні очікування щодо майбутнього, а також зниження девальваційних очікувань. Збільшення попиту знайшло своє відображення в прирості обігу роздрібною торгівлі на 7,3% дпр у першому півріччі 2017 року (приріст становив 3,1% дпр у першому кварталі).

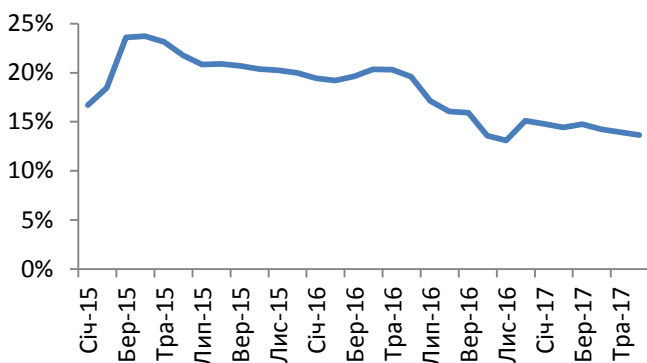
Галузеві тенденції. У результаті заборони торгівлі з окупованими на Донбасі територіями та експропріацією українських підприємств на цих територіях виробництво в металургії та хімічній промисловості, а також добування вугілля скоротилося в першій половині 2017 року. Виробництво електроенергії також скоротилось. Водночас, приріст будівництва на 24,6% дпр сприяв зростанню добування та вироблення будівельних матеріалів. Харчова промисловість зросла на 5,1% дпр завдяки вищому внутрішньому та зовнішньому попиту. Випуск у машинобудуванні зріс на 7,4% дпр унаслідок більшого виробництва всіх основних груп товарів (включно із оснащенням для потреб оборони та залізничними локомотивами й рухомих складом). У цілому, за перші шість місяців промислове виробництво знизилось на 0,4% дпр. Водночас, у червні воно зросло на 3,8% дпр.

Прогноз. За оцінкою ІЕД, реальний ВВП зросте на 1,9% у 2017 році та на 3,4% у 2018 році через збільшення внутрішнього попиту (споживчого та інвестиційного). Уряд, як очікується, продовжить впроваджувати важливі реформи, що сприятимуть поліпшенню бізнес-клімату. Це дозволить Україні отримати наступний транш позики МВФ восени цього року.

Фінансові перешкоди

Поступове відновлення економіки збільшило потребу МСП у кредитних коштах. Банки, у свою чергу, поступово зменшували вартість кредитів та принаймні не погіршували нецінові умови кредитування. Утім відсоткові ставки залишалися достатньо високими, щоб відлякувати значну частину МСП від залучення банківських кредитів, а не всі МСП були готові надати необхідну звітність та достатню заставу для отримання кредиту.

Відсоткові ставки за гривневими кредитами корпоративному сектору

Джерело: НБУ

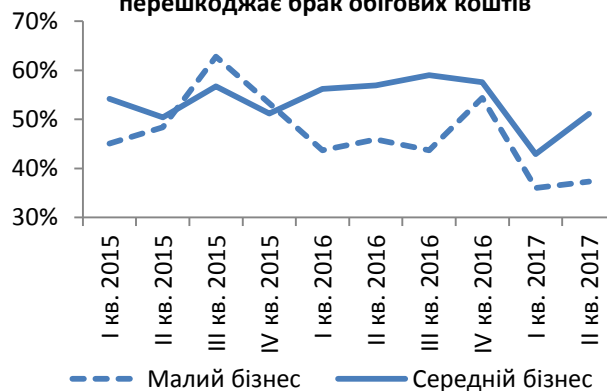
Згідно з даними Квартального опитування підприємств ІЕД відсоток компаній, розвитку яких у другому кварталі перешкоджав брак обігових коштів, збільшився. Водночас частка малих компаній, для розвитку яких перешкодою є високі відсоткові ставки, скоротилася на 8,2 відсоткових пунктів, що пов'язано із зниженням ставок.

Попит на позики. У другому кварталі 2017 року 39% малих та 42% середніх підприємств повідомили про збільшення потреби в запозичених коштах у рамках опитування НБУ про ділові очікування підприємств. Після початку поступового відновлення економічної активності в 2016 році частка МСП, яким потрібні були додаткові позикові кошти, коливалася близько 40%. Половина банків повідомили про незначне зростання попиту МСП на кредити, як і в попередні квартали, а частка МСП, що планують брати кредити в банках, збільшилась і сягнула 39% для середніх підприємств. Це може вказувати на зростання попиту на банківські кредити з боку МСП, у тому числі в майбутньому.

Відсоткові ставки. У другому кварталі 2017 року відсоткові ставки за кредитами, за звітністю банків, надалі зменшувались. Середня ставка за гривневими кредитами нефінансовим корпораціям строком до 1 року зменшилась до 13,5% річних проти 20,1% річних у відповідному кварталі 2016 року. Відсоткові ставки для МСП залишалися суттєво вищими, ніж середні, але теж поступово знижувались. Наприклад, Укрексімбанк пропонував кредити МСП «від 18,5% річних», а Кредобанк – від 16,5-19,5% річних, залежно від виду кредиту.

Знижувати ставки за кредитами банкам дозволило поступове зниження ставок за вкладами. Індекс UIRD відсоткових ставок за 12-місячними вкладами фізичних осіб у липні 2017 року коливався навколо 15,5% річних

Частка підприємств, зростанню яких перешкоджає брак обігових коштів

Джерело: Квартальне опитування підприємств ІЕД

проти 18% річних минулого липня. Утім, високі процентні ставки залишалися найбільшою перешкодою для користування кредитними послугами банків як для МСП, так і для великих підприємств.

Стандарти кредитування. Щодо стандартів кредитування банки давали різнонаправлені сигнали, що може бути пов'язано з націоналізацією ПриватБанку. За даними опитування банків НБУ, 32% банків за обсягом кредитування незначно пом'якшили стандарти кредитування для МСП у другому кварталі 2017 року та 27% планували їх дещо пом'якшити в третьому кварталі. Водночас, чверть банків повідомили про суттєво жорсткіші стандарти кредитування в другому кварталі.

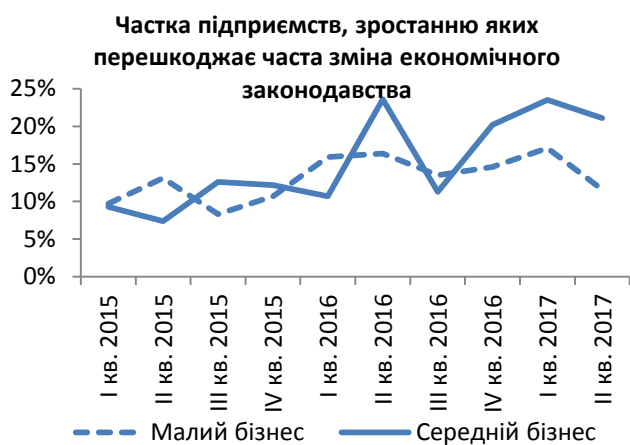
Переважає більшість МСП не помітила «незначного пом'якшення» стандартів кредитування. Про спрощення доступу до кредитування повідомили лише 4% малих та 10% середніх підприємств. Водночас, на жорсткіші умови кредитування поскаржилися лише 35% малих та 29% середніх підприємств. Для порівняння, у другому кварталі 2016 року таких підприємств було 59% та 44% відповідно. Отже, більшість банків щонайменше не ускладнювали отримання кредитів для МСП.

Обсяг кредитів. Залишки за гривневими кредитами підприємствам недержавного сектору в другому кварталі майже не змінились, тобто нові кредити видавалися за рахунок погашення існуючих. Частка МСП у кредитному портфелі банків могла дещо збільшитись, оскільки зобов'язання по зменшенню кредитування пов'язаних компаній могли стимулювати банки розширити кредитування МСП.

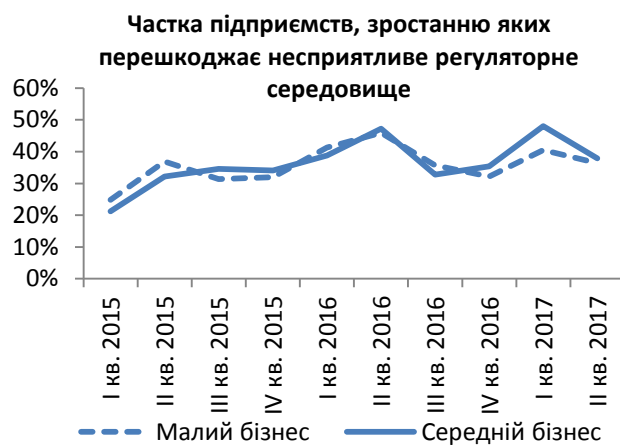
У цілому, банки, імовірно, дещо розширили кредитування МСП та стали пропонувати вигідніші ставки за такими кредитами. Проте недостатній доступ до кредитування залишався одним із основних стримуючих факторів для зростання МСП.

Регуляторні перешкоди

У другому кварталі 2017 року несприятливе регуляторне середовище стало меншою перешкодою в розвитку МСП. НБУ знизив облікову ставку та продовжив дії в напрямку валютної лібералізації. Водночас уряду не вдалося суттєво просунутись у впровадженні структурних реформ.

Джерело: Квартальне опитування підприємств ІЕД

Джерело: Квартальне опитування підприємств ІЕД

Частка МСП, що вважають несприятливе регуляторне середовище одним із ключових бар'єрів для їхнього розвитку, скоротилася з 41% до 36% малих та з 48% до 38% середніх підприємств. Це може відображати визнання бізнесом дій уряду в рамках дерегуляції. Також скоротилася частка МСП, у розвитку яких однією з основних перешкод є часта зміна законодавства.

Закон «Про внесення змін до Закону України "Про інвестиційну діяльність" щодо державних інвестиційних проектів», №1981-VIII від 23 березня 2017 р. набрав чинності 20 квітня): спрощено процедуру отримання державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів. Усі проекти, які отримали державну підтримку, та державні інвестиційні проекти буде внесено до Державного реєстру інвестиційних проектів. Також передбачено здійснення моніторингу та проведення аналізу ефективності державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів та використання державних капітальних вкладень у встановленому ним порядку.

Закон «Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків», № 1985-VIII від 23 березня 2017 р. набрав чинності 29 квітня): передбачено можливість до 2020 року здійснити реорганізацію банків за скороченою процедурою, строк якої становитиме 3-4 місяці, а не півтора року. Банки також отримали можливість відкликати банківську ліцензію з одночасним збереженням юридичної особи.

Закон «Про внесення зміни до статті 42 Кодексу законів про працю України щодо захисту трудових прав працівників», №2005-VIII від 6 квітня 2017 р.: передбачено, що працівники, яким залишилося до віку виходу на пенсію менше трьох років (а не 18 місяців як раніше), отримують переважне право залишитися на робочому місці при скороченні працівників.

Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо поліпшення умов ведення будівельної діяльності», №2020-VIII від 13 квітня 2017 р.: скасовано необхідність отримання в ДСНС вихідних даних і технічних умов для реалізації проектів будівництва (натомість їх можна отримати разом із архітектурно-будівельними вимогами), скасовано обов'язкову експертизу на предмет міцності, надійності та довговічності об'єктів будівництва I та II категорій складності. Тепер до професійної атестації виконавців робіт не допускати осіб без вищої освіти навіть при наявності досвіду роботи за фахом понад 10 років.

Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах», №1983-VIII від 23 березня 2017 р.: передбачено впровадження в законодавче поле України процедур sell-out (право міноритарних акціонерів вимагати обов'язкового придбання їхніх акцій за справедливою ціною власником 95% акцій) та squeeze-out (право власника 95% акцій вимагати від міноритарних акціонерів обов'язкового продажу їхніх акцій) у рамках зобов'язань за Угодою про асоціацію з ЄС.

Закон «Про ринок електричної енергії», №2019-VIII від 13 квітня 2017 р.: визначено нову модель ринку, що передбачає розділення компаній за напрямками розподілу та передачі електроенергії. Закон ухвалено внаслідок зобов'язань України, взятих при приєднанні до Енергетичного співтовариства. Передумови для функціонування нової моделі ринку повинні бути створені протягом двадцяти чотирьох місяців із набуття чинності законом.

Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення бар'єрів для залучення іноземних інвестицій», №2058-VIII від 23 травня 2017 р.: удосконалено порядок видачі посвідки на проживання в Україні та надання дозволів на

використання праці іноземців та осіб без громадянства. Запровадження змін спростить залучення іноземців до праці; також дозволено перебування на території України іноземним інвесторам для контролю за діяльністю підприємства, у якому вони володіють часткою.

Закон «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», №2042-VIII від 18 травня 2017 р. (набере чинності 4 квітня 2018 р.): передбачено створення системи державного контролю безпечності харчових продуктів, що відповідає стандартам ЄС. Закон ухвалено в рамках виконання зобов'язань, передбачених в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС.

Постанова КМУ «Деякі питання реалізації статті 259 Кодексу законів про працю України та статті 34 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні"», №295 від 26 квітня 2017 р.: запроваджено нові підходи у відносинах держави та бізнесу, згідно з якими пріоритетами інспекторів визначені профілактична робота та консультування роботодавців. Роботодавці отримали можливість ініціювати проведення державними інспекторами регулярних інформаційно-роз'яснювальних кампаній щодо найбільш ефективних способів дотримання норм законодавства про працю, захисту та поновлення трудових прав працівників. Запроваджено можливість проведення за бажанням роботодавця "аудиту" виконання трудового законодавства, а заходи впливу пропонується застосувати лише у випадку, якщо роботодавець відмовляється усунути порушення законодавства про працю.

Розпорядження КМУ «Деякі питання посилення безпеки зберігання та захисту відомостей Державного реєстру речових прав на нерухоме майно і системи електронних торгів з реалізації арештованого майна», №353-р від 24 травня 2017 р.: передбачено впровадження сучасних технологій у роботу електронних сервісів Міністерства юстиції та посилення захисту інформації реєстрів під контролем Мін'юсту системи, зокрема технології Blockchain. Це, імовірно, дозволить посилити безпеку та захист даних.

Постанова КМУ «Про внесення змін у додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 р. № 1548 та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України», №394 від 07 червня 2017 р.: скасовано державне цінове регулювання на ряд товарів і послуг. Рішення спрямоване на зниження адміністративного тиску на бізнес, усунення надмірного втручання держави в економічні процеси, розвиток конкуренції та дебіюрократизація (дерегуляція) у сфері ціноутворення.

Постанова Правління НБУ №54 від 15 червня 2017 р.: фізичним особам (крім підприємців) дозволено перераховувати валюту за кордон на підставі електронних індивідуальних ліцензій на такі цілі: інвестиції за кордон, розміщення коштів на власних

рахунках за межами України, виконання зобов'язань перед нерезидентами за договорами страхування життя. Сума валюти, яку може фізична особа перерахувати за кордон, становить 50 000 доларів США на рік (в еквіваленті).

Постанова Правління НБУ №55 від 15 червня 2017 р.: спрощено проведення валютних операцій із торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на міжбанківському валютному ринку України та на міжнародному валютному ринку, зокрема дозволено проведення форвардних операцій.

Облікова ставка НБУ: протягом другого кварталу 2017 року НБУ двічі знижував облікову ставку – 14-го квітня з 14% до 13% і 26-го травня до 12,5%. Таке рішення покликане, серед іншого, сприяти зниженню відсоткових ставок за кредитами, які надають комерційні банки.

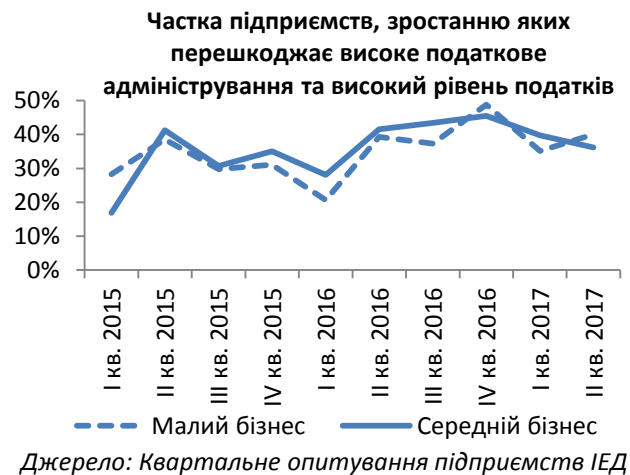
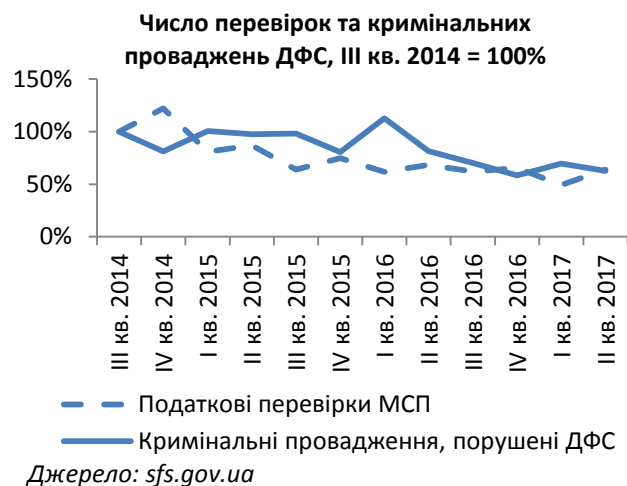
Реформа охорони здоров'я. У квітні Верховна Рада ухвалила Закон про фінансову автономію медичних установ (№2002-VIII від 6 квітня 2017 р.). Закон передбачає реорганізацію державних медичних установ у державні та муніципальні неприбуткові підприємства. Це дасть їм можливість офіційно залучати фінансування додатково до коштів, виділених із бюджету. Крім цього, вони матимуть право приймати рішення щодо витрат коштів, включаючи встановлення рівня зарплат. Закон набере чинності через шість місяців, а до кінця 2018 року медичні установи зможуть перереєструватися як неприбуткові підприємства за спрощеним порядком.

Водночас, Парламент так і не ухвалив Проект Закону про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів (№6327 від 10.04.2017), який було повторно подано до ВР у червні та допрацьовано разом із депутатами до другого читання в липні. Законопроектом передбачено запровадження гарантованого пакету медичної допомоги, зміни в принципах фінансування медичної допомоги, створення Національної служби здоров'я. На друге читання законопроект за планом буде винесено у вересні.

Середньострокове бюджетне планування. У квітні Президент підписав закон (№1974-VIII, ухвалений Парламентом 23 березня 2017 р.), який дозволив Міністерству фінансів подати бюджетну резолюцію до Парламенту не у квітні, а до 15 червня, щоб уможливити підготовку документа на середньорічну перспективу. Проект Основних напрямів бюджетної політики на 2018-2020 роки було подано урядом до Верховної Ради 13 червня. Документ визначає основні реформи, які повинні бути запроваджені протягом трьох років, а також основні макроекономічні та основні бюджетні показники на трирічну перспективу. Також передбачено стелі видатків для основних розпорядників коштів. Запровадження середньорічного бюджетного планування відповідає кращому досвіду бюджетної політики. Воно сприятиме підвищенню ефективності бюджетних видатків та збільшенню прогнозованості бюджетної політики.

Податкові перешкоди

У другому кварталі високий тягар податкового адміністрування та високі податки стали більшою проблемою для малих підприємств, але меншою для середніх. З огляду на це оголошена урядом реформа ДФС стає дуже важливою для стимулювання розвитку бізнесу. Багато питань щодо митниці та створення Фінансової служби розслідування надалі гаряче дискутуються різними зацікавленими особами.

Реформа ДФС. Питання реформи Державної фіскальної служби було на порядку денному уряду в другому кварталі. У результаті реформи адміністративний тягар повинен знизитись, що сприятиме поліпшенню інвестиційного клімату.

Міністерство фінансів разом з експертами продовжило працювати над законопроектом щодо запровадження Служби фінансових розслідувань. За планом уряду законопроект буде ухвалено Парламентом восени і Служба почне працювати з січня 2018 року.

Реформа митниці була іншим питанням, що гаряче дискутували в цей період Міністерство фінансів, Комітет Верховної Ради з питань податкової та митної політики й експерти. У липні було оприлюднено проект Плану дій із реформування митниці,¹ який включає численні заходи за багатьма напрямками (напр., митні збори, навчання, комунікація, інфраструктура тощо). Найімовірніше, що регіональні органи митниці буде об'єднано в єдину юридичну особу, підпорядковану Міністерству фінансів. У вересні Парламент має розглянути важливий законопроект щодо змін до інституту уповноважених економічних операторів, законодавчо впроваджений у 2012 році, але практично не реалізований.

Уряд продовжив поліпшувати адміністрування податків. З квітня запрацювало автоматичне відшкодування ПДВ. Електронний реєстр із відшкодування є відкритим для перегляду.² Попередній аналіз свідчить про зменшення проблем платників податків із відшкодування ПДВ.

З 1-го квітня почала діяти система призупинення реєстрації ризикових податкових накладних, яка до липня діяла в тестовому режимі. Система покликана знизити зловживання в податковій сфері, які призводять до втрати бюджетних доходів. Результати роботи системи свідчать про те, що близько 1% накладних було

відхилено. Проте близько половини відмов, оскаржених підприємствами, було переглянуто за результатом розгляду спеціальної комісії. Систему буде допрацьовано, щоб знизити можливі помилки.

Вірус Petya. У червні багато приватних та державних компаній постраждали від атаки вірусу Petya. Це не дозволило їм вчасно здати звітність та зареєструвати податкові накладні. Тому Міністерство фінансів та ДФС розробили, а Парламент ухвалив зміни до Податкового кодексу, які дозволили не застосовувати до платників податків штрафні санкції за несвоєчасну реєстрацію податкових накладних, що були видані з 01.06 до 15.06, і які будуть зареєстровані до 15.07.2017.

Податкові перевірки. У другому кварталі 2017 року ДФС здійснила 4395 перевірок МСП, що майже вдвічі менше, ніж у такий період минулого року. Це, імовірно, пов'язано із не зовсім зрозумілим статусом Податкової міліції та змінами законодавства щодо податкових перевірок.

Кримінальні провадження. Кількість порушених у другому кварталі кримінальних проваджень щодо суб'єктів усіх розмірів становила 1319. Це на 23% менше за такий період минулого року.

Судові справи. На 1 липня 2017 року на розгляді в судах було 43,1 тис. справ за позовами платників податків до територіальних органів ДФС. Кількість виграних платниками податків справ у другому кварталі становила 1200 на суму 3,7 млрд грн.

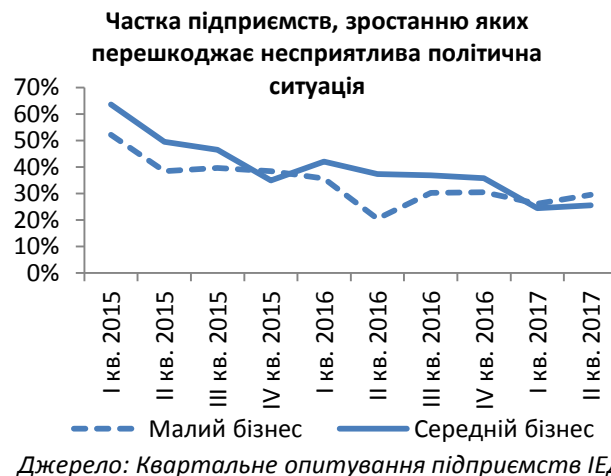
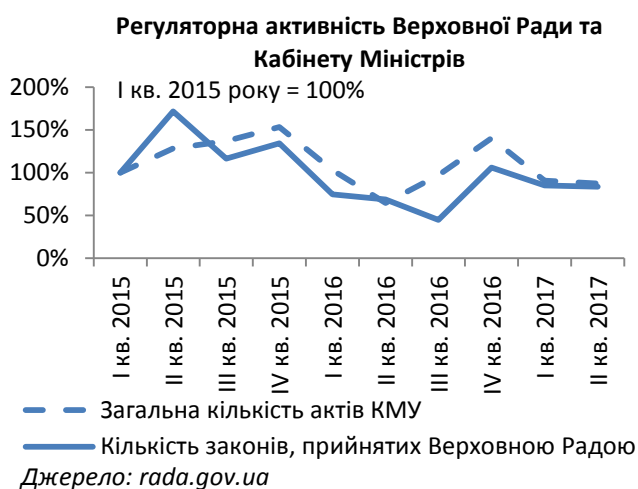
Кількість справ за позовами органів ДФС до платників податків становила 20300. Протягом другого кварталу на користь ДФС вирішено 1800 справ на суму 2,2 млрд грн.

¹ Проект Плану доступний за посиланням: <https://goo.gl/mktA3a>

² <https://minfin.gov.ua/reestr>

Політичні перешкоди

Політичні перешкоди залишилися суттєвими через війну на Сході та нестабільність політичної ситуації. Однак нарешті є перші перемоги в Стокгольмському суді щодо суперечки між Нафтогазом та Газпромом, а також просування у співпраці з ЄС.

За результатами квартального опитування ІЕД, частка МСП, які вважають, що несприятлива політична ситуація негативно впливає на їхній розвиток, дещо зросла в другому кварталі 2017 року до 30% малих та 26% середніх підприємств. Це, можливо, пояснюється протистоянням між Парламентом та урядом щодо медичної, пенсійної та земельної реформ.

Війна на Донбасі. Інтенсивність воєнного конфлікту на Сході України залишалася суттєвою протягом другого кварталу 2017 року. Незважаючи на домовленості про перемир'я, надалі відбувались загострення конфлікту, що призводило до втрат життя військовослужбовців та цивільного населення. За цей квартал загинули 52 військових та було поранено 361 особу. При цьому, військові гинули й під час останнього «хлібного перемир'я», про яке домовились у Мінську, щоб дати змогу людям, які проживають біля лінії фронту, безпечно зібрати врожай.

У червні через вибух бомби, закладеної в автомобіль, загинув полковник Максим Шаповал, офіцер Головного управління розвідки Міністерства оборони України, який був командиром загону спецпризначення, що збирав докази російських військових операцій проти України та проводив розвідувальні рейди в тилу окупованих територій. Також було вбито полковника СБУ Юрія Возного: його машина вибухнула на міні на території Донецької області, що контролюється урядом України.

Відносини України та ЄС. У травні Рада ЄС схвалила безвізовий режим для громадян України. З 11-го червня українцям із біометричним паспортом не потрібна віза для короткострокових поїздок (90 днів на кожні 180 днів). Відповідно до механізму припинення безвізового режиму ЄС може призупинити дію безвізового режиму в разі виникнення значних проблем з боку України в питаннях міграції або безпеки.

У червні ЄС збільшив тарифні квоти на ряд аграрних продуктів. Це сприятиме зростанню експорту до ЄС.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС набуде чинності у вересні: її вже ратифікували Європейська спільнота з атомної енергії у червні та Рада ЄС у липні. Надалі Україні необхідно буде виконувати зобов'язання зі складових Угоди, що не підлягали попередньому застосуванню. Ідеться, зокрема, про співпрацю у сфері безпеки та зобов'язання, виписані в главах із галузевого співробітництва у сфері державних фінансів, статистики, науки, промисловості та підприємництва, ІТ, телебачення та кіно, туризму, зайнятості та соціальної політики, громадського здоров'я, освіти та інших.

МВФ. Україна не отримала чергового траншу позики МВФ улітку через неприйняття основних структурних реформ, зокрема пенсійної реформи та реформи ринку землі. Прем'єр-міністр Володимир Гройсман зазначив, що Україна, імовірно, отримає п'ятий транш кредиту на суму близько 1,9 млрд. дол. США восени.

Газовий диспут. У травні Україна отримала перші позитивні рішення в Стокгольмському арбітражному суді стосовно спору між українською державною енергетичною компанією Нафтогаз та російським постачальником газу – компанією Газпром. Рішення Суду прибирає умову «бери або плати» з контракту між Нафтогазом та Газпромом. Також арбітражне рішення скасовує заборону на реекспорт російського газу. Однак це рішення неостаточне. Подальші рішення стосуватимуться розміру грошових компенсацій та транзиту газу.

Крим. У квітні Міжнародний суд ООН прийняв рішення про необхідність впровадити запобіжні заходи для захисту прав українців та кримських татар в окупованій Росією Автономній Республіці Крим. Суд зобов'язав Росію «утриматись від накладання обмежень на можливості кримськотатарської спільноти зберігати свої представницькі інституції, включаючи Меджліс кримськотатарського народу» та «забезпечити доступність освіти українською мовою».

Опитування учасників заходів: Перешкоди у розвитку бізнесу та очікування

За результатами опитувань учасників публічних заходів, проведених у другому кварталі 2017 року в рамках Програми USAID ЛЕВ, оцінка ділового середовища залишилася негативною. Водночас очікування щодо ділового середовища в короткостроковій перспективі є оптимістичними. В опитуванні брали участь підприємці, у тому числі члени бізнес-асоціацій, представники місцевої влади та органів місцевого самоврядування, наукових та експертних кіл¹.

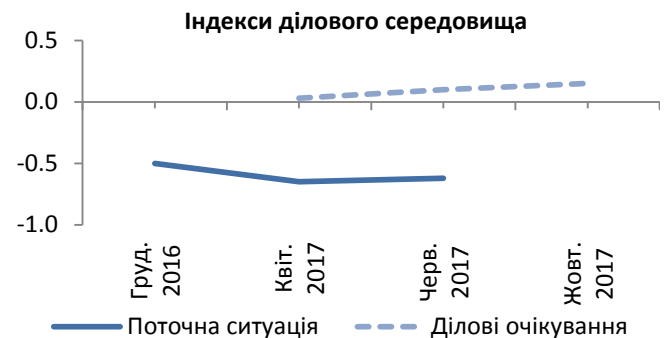

У другому кварталі 2017 року оцінка учасників заходів поточного стану ділового середовища залишається негативною. Індекс ділового середовища незначно збільшився (з -0,65 в 1-му кварталі 2017 до -0,62 в 2-му кварталі 2017 року). 64% учасників заходів оцінили поточний стан ділового середовища як поганий, 33% – як задовільний. Тільки 3% учасників назвали поточний бізнес-клімат сприятливим. Учасники заходів очікують поліпшення ділового середовища для ведення бізнесу в короткостроковій перспективі: відповідний індекс зріс із 0,1 у першому до 0,15 в другому кварталі 2017 року. 36% опитаних учасників передбачають покращення бізнес-клімату, на противагу - 21% учасників повідомляють, що ситуація погіршиться.

У другому кварталі до трійки найбільших перешкод у веденні бізнесу учасники заходів віднесли корупцію (65%), низьку доступність кредитів (44%) та високі ставки кредитів (44%). При цьому, частка респондентів, які назвали високі ставки за кредитами основною перешкодою, зросла, незважаючи на зниження ставок за кредитами. Високі ставки податків оцінюють як перешкоду 44% учасників заходів. Державна політика з дерегуляції є найбільш імовірним поясненням скорочення частки респондентів, які визначають високий регуляторний тиск як основну перешкоду в розвитку бізнесу. Близько 40% опитаних учасників визначають обтяжливе податкове адміністрування та нестабільну політичну ситуацію серед основних перешкод. Понад третини опитаних учасників заходів також зазначили, що розвитку бізнесу заважають недостатній попит, неефективність державного апарату. До найменших перешкод, що обмежують зростання бізнесу, респонденти віднесли високу конкуренцію та недостатній обсяг виробничих потужностей.

Серед заходів державної політики, які є найбільш важливими для сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, на першому місці респонденти назвали зменшення кількості документів, необхідних для ведення підприємницької діяльності (60%). Другим важливим заходом респонденти назвали спрощення податкового адміністрування (57% опитаних) На

третьому місці за значимістю необхідних для розвитку бізнесу кроків уряду респонденти поставили перетворення Державної фіскальної служби на сервісну службу для платників податків (56% респондентів). Для 44% учасників важливим заходом уряду є створення єдиного інформаційного ресурсу. 40% опитаних учасників вказали, що переведення надання адміністративних послуг в електронний вигляд є необхідним подальшим кроком державної політики. Менш важливими заходами уряду для покращення ділового середовища, на думку респондентів, є державна підтримка підприємств (11% респондентів). Для 5% респондентів важливим є консультація та тренінги із започаткування та розвитку бізнесу та зменшення адміністративного тиску на ціни.

Джерело: опитування учасників заходів, ІЕД

Найбільш проблематичними сферами, з огляду на складність проходження регуляторних процедур, на думку представників Державної регуляторної служби України,² є підключення до електромереж (92%), митне оформлення (73%), регулювання землекористування (67%). Менш проблематичними вважають процедури, пов'язані з початком користування приміщеннями (7% представників ДРС). На думку керівників ДРС, у представників бізнесу не повинні виникати проблеми з реєстрацією та постановкою на облік підприємства.

¹ Проаналізовано 75 анкети: 14 – Семинар керівників територіальних органів ДРС, 30.05.17, Київ; 12 – Регіональна стратегія розвитку МСП Херсонської обл., 1.06.17, Херсон, 23 – презентація інструментів моніторингу розвитку МСП та експорту Київської обл., 15.06.17, Київ, 14 – Форум місцевого розвитку, 24.06.17, м.Трускавець, 12 – Міжнародна науково-практична конференція "Продуктивна спроможність націй: приклад України, 29.06.17, Київ.

² Опитування під час семінару для керівників територіальних органів ДРС.

Про програму USAID «Лідерство в економічному врядуванні» (ЛЕВ)

Період реалізації програми: грудень 2014 – грудень 2019

Мета Програми: покращення середовища для ведення бізнесу, об'єднання зусиль, орієнтованих на реформи організацій громадянського суспільства та урядових інституцій для необхідних змін політики, підготовки та реалізації законодавства й забезпечення конкретних інституційних реформ у сфері сприяння розвитку малого та середнього підприємництва (МСП). Ефективне та передбачуване правове середовище, що розвиватиметься в країні відповідно до принципів і практики ЄС, сприятиме поступовій інтеграції України в європейський та світовий ринки.

Програма працює: на національному та регіональному рівнях у тісній взаємодії з урядом України та регіональною владою, профільними міністерствами та парламентськими комітетами, бізнес-асоціаціями, агентствами регіонального розвитку, експертно-аналітичними центрами, громадськими організаціями.

Діяльність Програми спрямовано на підтримку реформ зі сприяння МСП, налагодження стійкого державно-приватного діалогу, використання інструментів зміцнення потенціалу та інституційної спроможності організацій-учасників, зокрема тих, що здатні підтримати конструктивний діалог із владою щодо вибору напрямів політики для забезпечення конкурентоспроможності приватного сектору.

Завданням програми є визначити правові, нормативні та адміністративні заходи, які покращують бізнес-середовище для МСП в Україні, надати підтримку на центральному та місцевому рівнях у підготовці, просуванні та впровадженні ефективного законодавства, регулювання та процедур, що базуватимуться на результатах аналізу основних правових, нормативних та адміністративних бар'єрів, координувати та підтримувати ініціативи бізнес-спільноти для просування економічно обґрунтованих та фінансово відповідальних реформ.

Партнери програми: Програма USAID «ЛЕВ» впроваджується Фондом Східна Європа в партнерстві з:

- Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД);
- Київським економічним інститутом (KEI).

При підготовці Інформаційного бюлетеня використані такі матеріали:

- Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД). Квартальне опитування підприємств. 2 квартал 2017 року;
- Національний Банк України. Ділові очікування підприємств України. Випуск №6 (46). II квартал 2017 року;
- Аналітичний звіт «Опитування про умови кредитування». Випуск №11 (23). III квартал 2017 року.

Огляд змін у регуляторному середовищі здійснено на основі моніторингу законів, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, постанов Правління НБУ, що були ухвалені з 1 квітня по 30 червня 2017 року.

При підготовці також використані дані Державної служби статистики України, оприлюднені станом на 28 липня 2017 року, та матеріали Державної фіскальної служби.

Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні» (USAID ЛЕВ)

Україна, Київ 01033,
вул. Саксаганського, 96, офіс №508,
e-mail: lev_info@eef.org.ua
Тел.: +380 44 200-3824

<https://www.facebook.com/USAIDLEVProgram>

<http://www.lev.org.ua>

Підготовка цієї публікації стала можливою завдяки підтримці американського народу, що була надана Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках програми "Лідерство в економічному врядуванні". Погляди, висловлені в цьому матеріалі, відображають особисту позицію авторів і можуть не збігатися з позицією USAID.

Автори випуску:

ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Олександра Бетлій

Віталій Кравчук

Наталія Фрейк

Анастасія Гулік

тел/факс: + 380 44 235-6485,
+ 380 44 278-6342

E-mail: institute@ier.kiev.ua

<http://www.ier.com.ua/>

<https://www.facebook.com/IER.Kyiv/>